

Medzinárodná mobilita študentov verejných VŠ v kontexte ich sociálno-ekonomickej situácie

Predkladáme vám súhrn hlavných výsledkov analytických štúdií M. Šulanová: *Sociálno-ekonomické podmienky života študentov VŠ, Pôsobenie faktorov sociálno-ekonomickej situácie študentov vysokých škôl na ich medzinárodnú mobilitu*, ÚIPŠ, Bratislava 2009 a M. Šulanová: *Sociálno-ekonomické podmienky života študentov VŠ, projekt EUROSTUDENT IV, Medzinárodná mobilita študentov VŠ*, ÚIPŠ, Bratislava 2009.

1. Ciele štúdií

Uvedené štúdie boli vypracované v rámci prípravných prác pre ďalší cyklus projektu *Sociálne a ekonomické podmienky života študentov v Európe (EUROSTUDENT IV)* so zameraním na problematiku pôsobenia faktorov sociálno-ekonomickej situácie študentov VŠ na absolvovanie študijnej aktivity v zahraničí.

Výsledky štúdií môžu poskytnúť informácie o medzinárodnej mobilite študentov v kontexte charakteristík ich sociálno-ekonomickej situácie a tiež sociálneho statusu ich rodičov v nasledujúcich bodoch:

- ✚ absolvovanie študijnej aktivity v zahraničí vo vzťahu k študijnému odboru, ročníku štúdia, mesta a fakulty;
- ✚ skúmanie zamestnaneckého statusu rodičov študentov, ich odhadovaného finančného príjmu za celú rodinu a prepočet na jedného člena rodiny vo vzťahu k medzinárodnej mobilite;
- ✚ zisťovanie finančnej situácie študentov z hľadiska príjmov (poberanie sociálneho štipendia, zárobok z práce popri štúdiu, celková výška príjmu) a výdavkov, skúmanie subjektívneho hodnotenia finančnej situácie študentov, porovnanie situácie študentov, ktorí absolvovali študijný pobyt v zahraničí s tými, ktorí sa takejto aktivity zatiaľ nezúčastnili;
- ✚ jazykové kompetencie študentov vo vzťahu k ich medzinárodnej mobilite;
- ✚ percentuálny podiel jednotlivých druhov absolvovaných študijných aktivít v zahraničí, dĺžka ich trvania a krajiny pobytu;
- ✚ financovanie študijnej aktivity v zahraničí z jednotlivých verejných a súkromných zdrojov;
- ✚ programové zastrešenie mobilitných aktivít;
- ✚ pôsobenie motivačných a demotivačných faktorov vo vzťahu k uchádzaniu sa študentov o absolvovanie študijnej aktivity v zahraničí; intenzita pôsobenia jednotlivých faktorov, skúmanie vzťahu medzi pôsobením motivačných, resp. demotivačných faktorov a charakteristikami sociálno-ekonomickej situácie študentov.

2. Metodika

Projekt bol realizovaný ako empirická sonda s použitím dotazníkového prieskumu, cieľovou skupinou boli študenti denného štúdia verejných vysokých škôl na Slovensku, občania SR. Dotazník bol anonymný, obsahoval spolu 30 otázok.

Zber údajov bol uskutočnený prostredníctvom anketárov, ktorými boli študenti jednotlivých fakúlt prieskumnej vzorky, väčšina z nich boli členmi študentskej časti akademického senátu fakulty alebo Študentskej rady vysokých škôl. Zber údajov bol uskutočnený v jesenných mesiacoch roku 2008, následne bola zo získaných údajov urobená databáza a údaje boli analyticky vyhodnotené.

Východiskovými údajmi pre zostavenie vzorky boli oficiálne štatistické údaje, uvedené v Separáte štatistickej ročenky školstva SR 2007 za vysoké školy¹. Výberovými triediacimi znakmi boli: počet študentov v rámci jednotlivých univerzitných miest, vysokých škôl, skupín študijných odborov a podľa pohlavia.

Distribuovaných bolo spolu 900 dotazníkov na 10 fakúlt, do prieskumu sa zapojilo 9 oslovených fakúlt a do vyhodnotenia bolo použitých spolu 733 dotazníkov, t.j. 0,6 % z cieľovej skupiny. Zloženie súboru respondentov podľa sídla, názvu vysokej školy a fakulty je uvedené v tab. č. 1. Získané údaje boli spracované metódou deskriptívnej štatistiky na prvostupňovej a druhostupňovej úrovni s použitím štatistického programu SPSS 15.0, testovacím kritériom bol Chi-kvadrát.

Tab. č. 1: Zloženie súboru respondentov podľa sídla, názvu študovanej vysokej školy a fakulty

Sídlo vysokej školy	Názov vysokej školy	Fakulta	Počet respondentov
Bratislava	Ekonomická univerzita (EU)	Národohospodárska fakulta EU	50
	Slovenská technická univerzita (STU)	Fakulta architektúry STU	99
		Strojnícka fakulta STU	15
Nitra	Univerzita Komenského (UK)	Fakulta manažmentu UK	36
		Univerzita Konštantína Filozofa (UKF)	100
Trenčín	Trenčianska univerzita A. Dubčeka (TnUAD)	Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF	100
		Fakulta špeciálnej techniky TnUAD	99
Banská Bystrica	Univerzita Mateja Bela (UMB)	Fakulta humanitných vied UMB	98
		Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	100
		Pedagogická fakulta UMB	1
		neuvedená	1
Prešov	Prešovská univerzita (PU)	Fakulta humanitných a prírodných vied PU	77
		Fakulta zdravotníctva PU	3
		Filozofická fakulta PU	4
Košice	Technická univerzita (TUKE)	Ekonomická fakulta TUKE	50
Spolu			733

¹ Separát štatistickej ročenky školstva SR 2007, vysoké školy, Ústav informácií a prognóz školstva, Bratislava, 2008

3. Súhrn hlavných výsledkov prieskumu

- ✚ Na študijnej aktivite v zahraničí sa zúčastnilo **12,0 % študentov**.
- ✚ Z hľadiska študijného zamerania sa na pobyte zúčastnili najmä študenti spoločenskovedného zamerania (**23,3 %**). Z ostatných skupín to bolo výrazne menej respondentov.
- ✚ So zvyšujúcim sa ročníkom štúdia priamoúmerne narastal počet študentov, ktorí sa zúčastnili na študijnej aktivite v zahraničí.
- ✚ Z hľadiska mesta štúdia boli na študijnej aktivite v zahraničí najmä **banskobystrickí a bratislavskí študenti (15,7 % a 13,6 %)**.
- ✚ Povolanie, spadajúce do kategórie „**biele goliere**“, malo až **71,8 % otcov študentov**, ktorí **pobyt v zahraničí absolvovali a 47,2 % otcov študentov, ktorí pobyt zatiaľ neabsolvovali**. Na druhej strane **povolanie**, spadajúce do kategórie „**modré goliere**“, malo len **25,6 % otcov študentov, absolvujúcich študijnú aktivitu v zahraničí, avšak až 46,5 % otcov študentov, ktorí takúto aktivitu neabsolvovali**. U matiek sme medzi dvomi uvedenými skupinami študentov takisto zistili rozdiely uvedeného rázu, avšak v menšom rozsahu.
- ✚ **Odhadovaný mesačný finančný príjem rodičov študentov**, rozdelených podľa toho, či študijný pobyt v zahraničí absolvovali alebo nie, **bol výrazne odlišný**. U študentov, ktorí **študijnú aktivitu v zahraničí absolvovali**, bola **mediánová hodnota tohto príjmu 1 328 Euro** (aritmetický priemer = 1 687 Euro, smerodajná odchýlka = 1 642 Euro). U študentov, ktorí **na pobyte zatiaľ neboli**, uvedený ukazovateľ dosiahol hodnotu **996 Euro** (aritmetický priemer = 1 203 Euro, smerodajná odchýlka = 818 Euro).
- ✚ **Mediánová hodnota odhadovaného príjmu na jedného člena rodiny** bola u rodín študentov, ktorí **študijnú aktivitu v zahraničí absolvovali**, bola **332 Euro** (aritmetický priemer = 454 Euro, smerodajná odchýlka = 473 Euro). U študentov, ktorí **študijnú aktivitu v zahraničí zatiaľ neabsolvovali**, bola uvedená **mediánová hodnota 249 Euro** (aritmetický priemer = 308 Euro, smerodajná odchýlka = 248 Euro).
- ✚ Spomedzi respondentov, ktorí v minulosti **absolvovali študijnú aktivitu v zahraničí, nepoberal sociálne štipendium ani jeden**. Zo skupiny študentov, ktorí **uvedený pobyt zatiaľ neabsolvovali, toto štipendium poberalo 10,7 %**. **Mediánová hodnota tejto pomoci bola 156 Euro na jeden mesiac** (aritmetický priemer = 153 Euro, smerodajná odchýlka = 70 Euro).
- ✚ **Celková hodnota príjmov a výdavkov študentov, rozdelených podľa toho, či v minulosti absolvovali študijný pobyt alebo nie, sa vo všeobecnosti nijako výrazne nelíšila**. Ani miera spokojnosti, resp. nespokojnosti študentov s ich finančnou situáciou nebola významne odlišná podľa toho, či absolvovali alebo neabsolvovali študijný pobyt v zahraničí.

- ✚ Čo sa týka **jazykovej kompetencie**, študenti vo všeobecnosti **najlepšie ovládajú anglický jazyk**. Približne **šesť z desiatich respondentov** uviedlo, že tento jazyk **ovláda plynulo alebo na pokročilej úrovni (27,7 % a 29,1 %)**. Na druhej strane približne **jeden z desiatich študentov** ovláda tento jazyk **veľmi slabo alebo vôbec (4,1 % a 4,8 %)**.

- ✚ **Druhým najviac ovládaným cudzím jazykom** bola **nemčina**. Tento jazyk ovládal **plynulo alebo na pokročilej úrovni** len približne **jeden zo štyroch študentov (24,5 %)**. Na druhej strane **tento jazyk ovládalo veľmi slabo alebo vôbec až 40 % respondentov**.

- ✚ **V minulosti** (počas štúdia na VŠ) bolo za účelom **študijnej aktivity** (študijného pobytu, jazykového kurzu, odbornej praxe, letnej školy, študijnej cesty) **v zahraničí 12,0 % respondentov**.

- ✚ **Najčastejšie uvádzanou aktivitou** v zahraničí bol **študijný pobyt**, uviedlo ho **56,3 %** zo študentov, ktorí vycestovali do zahraničia. Približne štvrtina absolvovala **letnú školu, študijnú cestu** alebo podobnú aktivitu (**24,1 %**), **jazykový kurz** uviedla jedna pätina (**20,7 %**) a **odbornú prax 12,6 %** respondentov. Spolu **16,1 % študentov absolvovalo dve študijné aktivity v zahraničí a 2,3 % uviedlo až tri aktivity** tohto druhu.

- ✚ Čo sa týka **dĺžky študijnej aktivity** v zahraničí, **najviac pobytov trvalo do 1 mesiaca (30,6 %)**, **druhú najväčšiu skupinu** tvorili pobyty, trvajúce **3,25 až 5 mesiacov (23,5 %)** a potom pobyty trvajúce **1,25 až 3 mesiace (21,4 %)**.

- ✚ Približne **jedna pätina študijných aktivít** bola realizovaná v **Spojenom kráľovstve (21,0 %)**, **druhou najčastejšie navštevovanou krajinou** bolo **Francúzsko (16,0 %)** a **tret'ou Nemecko (15,0 %)**.

- ✚ Takmer **polovicu študijných aktivít v zahraničí nezastrešoval žiadny mobility program (47,4 %)**. Z programov, ktoré organizujú študijné pobyty v zahraničí pre študentov VŠ, bol **jednoznačne najviac zastúpený ERASMUS (37,1 %)**.

- ✚ **Najčastejším zdrojom financií** pre študijnú aktivitu v zahraničí bol jednoznačne **príspevok od rodičov, rodiny alebo partnera** (u **79,5 % študentov**), potom s veľkým rozdielom **príjem z vlastnej práce (37,0 % študentov)** a **študentský grant z Európskej únie (30,1 % študentov)**.

- ✚ Čo sa týka percentuálneho podielu jednotlivých finančných zdrojov pre realizáciu študijnej aktivity v zahraničí, **mohutnejšiu podporu predstavoval najmä príspevok od rodičov, rodiny alebo partnera, prípadne študentský grant z Európskej únie** – prvý uvedený zdroj predstavoval **viac ako polovicu z celkovej disponibilnej sumy** pre pobyt v zahraničí **u približne jedného zo štyroch študentov (27,4 %)**, druhý zdroj predstavoval spomínaný podiel **u jedného z piatich (20,5 %; bližšie pozri tab. č. 9)**. **Príspevok od rodičov, rodiny alebo partnera bol jediným zdrojom financií pre pobyt až u približne jedného z piatich študentov (20,5 %)**.

- ✚ Ohľadne **plánu absolvovať v budúcnosti študijný pobyt, jazykový kurz, odbornú prax alebo podobnú aktivitu** v zahraničí, **najväčšia skupina študentov zvolila**

odpoveď **možno áno (35,5 %)**, približne štvrtina uviedla odpoveď **určite áno (24,2 %)** a takmer úplne rovnaký podiel tvorili respondenti, ktorí **zatiaľ nevedeli, neboli rozhodnutí (24,1 %)**.

- ✚ **Jednoznačne pozitívny postoj k absolvovaniu pobytu v zahraničí malo 38,6 % študentov, ktorých otec mal povolenie, patriace do kategórie „biele goliere“, avšak len 22,0 % študentov, ktorých otec mal povolenie, patriace do kategórie „modré goliere“. V prípade zamestnaneckého statusu matiek sme zistili veľmi podobné výsledky.**
- ✚ **Finančná situácia rodín študentov, ktorí vyjadrili jednoznačne pozitívny postoj k plánovaniu študijného bytu v zahraničí, bola podľa ich odhadov výrazne priaznivejšia ako u rodín študentov, ktorí uviedli nie celkom jasný pozitívny postoj alebo zatiaľ nevedeli zaujať konkrétne stanovisko (332 Euro na člena rodiny vs. 249 Euro na člena rodiny). Na druhej strane mediánová hodnota celkového mesačného príjmu študentov, rozdelených podľa vyjadreného rôzneho postoja k plánovaniu študijného pobytu v zahraničí, bola úplne rovnaká (166 Euro).**
- ✚ **Jednoznačný plán zúčastniť sa na pobyte, či už to bolo v štádiu schválenia alebo zatiaľ len odhodlania, uviedla až takmer polovica študentov, ktorí mali počas posledných letných prázdnin pracovnú skúsenosť v zahraničí (46,6 %), avšak len približne štvrtina študentov, ktorí takúto skúsenosť nemali (25,2 %).**
- ✚ **Zúčastniť sa študijnej aktivity v zahraničí láka študentov najmä kvôli záujmu precvičiť, prípadne zdokonaľiť sa v cudzom jazyku, potom kvôli záujmu spoznať inú krajinu – jej kultúru, prírodné krásy, mentalitu ľudí apod. Na druhej strane najslabším motivačným faktorom pre pobyt bol záujem žiť v budúcnosti v zahraničí.**
- ✚ **Najsilnejším demotivačným faktorom pre študijnú aktivitu v zahraničí bolo prípadné zväčšenie finančnej záťaže, potom odlúčenie od partnera, rodiny a priateľov. Najslabším demotivačným faktorom bola prípadná strata sociálnych výhod, potom nedostatok osobnej motivácie a prípadný malý prínos pre štúdium na Slovensku. Z uvedených výsledkov teda vyplýva, že najväčším potenciálnym problémom, pôsobiacim odrádzajúco v otázke uchádzania sa o študijnú aktivitu v zahraničí, je vo všeobecnosti otázka financií.**
- ✚ **Pre najväčšiu skupinu študentov je úroveň informovanosti o možnostiach študijných pobytov prijateľná (43,4 %), druhá najväčšia skupina zhodnotila túto úroveň ako neuspokojivú (30,1 %).**